

Bánfi Tibor

A LAKOSSÁGI TÁJÉKOZTATÁS JELENLEGI HELYZETE A KATASZTRÓFAVÉDELEM TERÜLETÉN

BEVEZETŐ

Ön elgondolkodott már valaha azon, hogy az ember milyen veszélyforrásoknak lehet kitéve nap, mint nap a közvetlen vagy közvetett környezetében? (pl. veszélyes anyagok előállítás, tárolása valamint szállítása, árvíz, tűz, nukleáris fenyegetettség, stb.) Vajon az emberek felkészültek egy esetleges nagyobb katasztrófának a bekövetkeztére? Vagy a társadalom helyt tudna állni katasztrófa illetve rendkívüli állapot idején?

Nos, engem ezek a kérdések késztettek arra, hogy elkészítsek egy tanulmányt, amelyben szerettem volna választ kapni arra, hogy hazánkban, a mai világban mennyire tájékozottak az állampolgárok a katasztrófavédelem szervezetével és feladataival kapcsolatosan. Ezzel a tanulmánnyal egy olyan tényfeltáró vizsgálatot szerettem volna létrehozni, amellyel egy jelzés értékű képet alkothatok Békés Megye és Budapest lakosságának jelenlegi felkészültségéről, tudásáról, amely leginkább a prevencionális feladatok területeit öleli fel.

A vizsgálatom egyik alapvető célja: kérdőíves felmérés keretében végzett empirikus kutatásból származó adatok felhasználásával olyan kérdésekre megfogalmazni a válaszokat, hogy vajon a lakosság jelen időkbén fel van-e készítve/készülve egy esetleges bekövetkező katasztrófa(k)ra? Tisztában vannak-e a legalapvetőbb fogalmakkal? Vannak-e olyan készségeik, amellyel talán megkönnyíthetőbbé válhatnának a katasztrófa felszámolás nehézségei? A lakosság túlnyomó többsége tisztában van-e az ide kapcsolódó jogszabályokkal?

A kapott válaszok orientálóak és figyelemfelkeltőek lehetnek, annak ellenére, hogy nem reprezentatív felmérésről van szó. Feltehetően Békés megyében és Budapesten a megkérdezettek ismerete, attitűdje gyökeresen nem tér el más megyék lakosságának jellemzőitől a katasztrófavédelemmel kapcsolatos kérdésekben.

A vizsgálat több tekintetben jelzés-értékű információkkal szolgálhat az illetékes szervek számára, s alapot teremthet a további, egy-egy kiemelt részterületre koncentráló, mélyebb vizsgálatok előkészítéséhez.

Alapadatok

A kérdőívben próbáltam olyan célzott kérdéseket megfogalmazni, hogy a (kiértékelt) válaszok alapján kapjak egy általános információt a megkérdezettek koráról, státuszáról, iskolai végzettségéről,

valamint lakhelyének település-jellegéről, illetve a katasztrófavédelemhez kapcsolódó kérdéskörök alapjairól.

Az előkészített és sokszorosított kérdőíveket Békés megyében a Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság Polgári Veszélyhelyzet Kezelési Osztályának, valamint a kirendeltség vezetők segítőkész munkatársai juttatták el a lakosság körébe.¹

A mintavételezés 2007 májusától 2007 szeptemberéig tartott.

A kérdőívek közül 1400 darab lett szétosztva Békés megyében, ebből 1193 db került vissza, feldolgozásra. Budapesten személyesen végeztem el a mintavételezést, összesen 840 db kérdőívvel. (összesen 2033 db)

A közel kétharmados válaszadási arány rendkívül jónak mondható az ilyen módszertannal végrehajtott empirikus szociológiai vizsgálatok esetén. A lakosság a kutatásom témakörével kapcsolatban érdeklődést mutatott, többen is fogalmaztak meg véleményeket, „üzeneteket”.²

Általános információk a megkérdezettekről

A válaszadók életkora megoszlása

A mintavételezéshez egy olyan stratégiát kellett kidolgoznom, amely által minden korosztályt érinthetek a kutatásban (Budapest és Békés Megye területén), hiszen csak így kaphatok teljes képet a lakosság felkészültségéről.³

A 14 és 18 év közötti fiatalok csoportját legegyszerűbben a középiskolákban találhattam meg, így Budapesten több gimnáziumot és szakmunkásképző iskolát kerestem fel személyesen a különböző kerületekben. A 18 és 60 éves korosztály többnyire már aktív dolgozó vagy felsőoktatási intézmény hallgatója. Ezt a korosztályt már nehezebb volt csoportban megtalálni, de sikerült több olyan intézménybe is bekerülnöm, ahol ezt megvalósíthattam (pl. EGIS gyógyszergyár). A 60 év feletti korosztályt sem volt nehéz felmérni e tekintetben, hiszen a nyugdíjas otthonok és az idősek klubjai készséggel álltak rendelkezésemre a kérdőívek kitöltéséhez.

A kérdőívet legtöbben a 30 és 60 év közöttiek töltötték ki, majd ezt követve a válaszadók több mint egyharmada a 14 és 18 év közötti korcsoport. A 18-30 év közöttiek egyötöde valamint a 60 év feletti több mint egytizede válaszolt a kérdőíven található kérdésekre.

A továbbiakban (a szűkített tanulmány miatt) a válaszadókról egyéb információt nem részletezem, csupán felsorolom, hogy mi alapján csoportosítottam még őket:

- *a válaszadók neveinek megoszlása;*

¹ Békéscsaba, Szarvas, Szeghalom, Gyomaendrőd, Orosháza, Sarkad, Gyula, Füzesgyarmat, Kétegyháza, Elek, Lőkösháza, Szabadkígyós, Újkígyós, Pusztaszőlős. Külön köszönettel tartozom a Polgári Védelmi Kirendeltség Vezetőknek.

² Minden huszonhetedik válaszadó (összesen 75 fő) a kérdőív lelkiismeretes kitöltését követően arra is vette a fáradságot, hogy szöveges üzeneteket fogalmazzon meg és írjon le a kérdőív utolsó oldalán ebből a célból felkínált helyen.

³ A 14 év alatti korosztály mintavételezését nem tartottam szükségesnek, mivel arról már készült egy hasonló jellegű kutatás. Lásd: Veresné Hornyacsek Júlia A lakosság katasztrófavédelmi felkészítésének elméleti és gyakorlati kérdései: doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola (2005)

- a válaszadók nemeinek és korainak megoszlása;
- a válaszadók iskolai végzettsége;
- a válaszadók státusza;
- a válaszadók megoszlása lakóhelyük szerint.

A katasztrófavédelemmel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok

A katasztrófavédelem szervezetéről

1999. június 22-én az Országgyűlés 96 %-os “igen” szavazattal döntő többségű konszenzussal elfogadta a LXXIV. sz. törvényt a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről. Az új katasztrófavédelmi törvény alapján 2000. január 1-el megalakításra került a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósága, a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága és a Polgári Védelem Országos Parancsnokság jogutódjaként. A törvény megalkotásának célja a katasztrófák megelőzésének, az ellenük való védekezésnek az egységes irányítási rendjének kialakítása.⁴

Bár maga a kérdés specifikusnak tűnhet, de az erre vonatkozó kérdésemet nem szakmai jelleggel kívántam feltenni, csupán arra voltam kíváncsi, hogy a megkérdezettek mely védelmi szerv(ek)et sorolják a katasztrófavédelem szervezetéhez.

A válaszok jelzik, hogy az évtizedek alatt végbemenő szervezeti átalakításokat megért - illetve maga a tűzoltóság és a polgári védelem egyesítésével létrejövő - új szervezetről, a katasztrófavédelemről nagyon kevés információval rendelkeznek az emberek.

A katasztrófavédelemhez tartozó szervezetek megítélésénél a válaszadásokban nagy a bizonytalanság. A válaszadók kevesebb, mint fele van tudatában annak, hogy milyen szervezetekből tevődik össze a katasztrófavédelem. Természetesen voltak olyanok is, akik e kérdésre adható válaszok közül többet jelöltek be a kérdőívben, ezzel is alátámasztva azt a tényt, hogy nincsenek teljesen tisztában a lehetséges válasszal⁵. A válaszadók bő harmada tudja úgy, hogy a katasztrófavédelem a mentők, a tűzoltóság valamint a rendőrség egységeiből tevődik össze, egyötöde pedig úgy tudja, hogy a határőrség, honvédség és a tűzoltóság szervezeteiből áll fenn ez a védelmi szervezet.

A válaszok között igen nagy eltérés tapasztalható, ha a megoszlás életkor szerint történik. A 30 és 60 év közöttiek fele tudta, hogy a katasztrófavédelem a Tűzoltóságból és a Polgári Védelemből tevődik össze. A 14 és 18 év közötti fiatalok, valamint a 18-30 évesek nem egész ötöde ismeri a

⁴ <http://www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/docs/fiatkut/muhorai0510.htm> [2007. 10. 30]

⁵ Megjegyzem: például a Magyarországra leginkább jellemző árvíz jelenséget a média sokszor tévesen vagy hiányosan közli mind szakmai, mind pedig általános értelemben. Az tény, hogy sok olyan (védelmi) szervezet létezik, amelyek szükség esetén segítik az irányítási funkcióval ellátott katasztrófavédelem munkáját. Ennek függvényében a lakosság a médián keresztül információkból nem tudja pontosan leszűrni, hogy mely szervezetek tartoznak konkrétan a katasztrófavédelemhez. A 2006-os tiszai árvíznél a katasztrófavédelmi szervek 937 fővel, a *rendőrség* és a *határőrség* 302 fővel, a *honvédség* 2.804 fővel védekezett. Polgári védelmi kötelezettség alapján 2.502 fő dolgozott. A védekezési munkálatokat 895 közmunkás, és 1.723 lakos segítette. A védekezést szervezetszerűen folytatók létszáma a vízügyi dolgozókkal – 13.589 fő – együtt 22.752 fő.

katasztrófavédelem szervezeteit. A 60 év felettiek közül ismerik a legkevesebben, mindössze bő egytizedük jelölte be a helyes választ.

Az iskolázottság úgy növeli a tájékozottságot, hogy hozzásegít azokhoz a készségekhez és ismeretekhez, amelyek szükségesek a részvétel különböző formáiban. Az iskolai végzettségek növekedésével párhuzamosan növekszik a tájékozottabb válaszadók aránya. Az alapfokú végzettségűek mindösszesen 30 százaléka tudja a helyest választ, a középfokú végzettségűek esetében ennek másfélszerese, majd a felsőfokú végzettségűek több mint kétszerese.

A katasztrófavédelemhez kapcsolható önkéntes munkák

A nemzetközi gyakorlatban elfogadott és elismert az önkéntes tevékenység számos formája, melyet egyénileg vagy csoportosan, rendszeresen vagy alkalmanként, belföldön vagy külföldön a közös jó érdekében személyes akaratból végeznek anyagi ellenszolgáltatás nélkül.⁶ Több európai országban - így Csehországban, Lengyelországban, Franciaországban, Portugáliában is⁷ - külön törvényben szabályozott ez a tevékenység. Magyarországon is egyre elterjedtebb az önkéntes segítség, „az állampolgárok önvédelmi, humanitárius segítségnyújtási kezdeményezéseinek jó példáit tapasztaltuk a bekövetkezett kisebb-nagyobb megyei, hazai és külföldi katasztrófák, veszélyhelyzetek során”⁸, ám egyelőre jogi szabályozása nem megoldott. Az önkéntes tevékenység közvetlen anyagi haszonnal nem jár annak végzője számára, továbbá az önkéntes nem helyettesíti a fizetett munkaerőt. Az önkéntes nem elsősorban saját családjának segít, munkálkodása hozzáadott értéként jelenik meg a fogadó szervezet életében.

Az önkéntesség a kutatások és a nemzetközi tapasztalatok szerint egyre inkább szélesebb korosztályokat és társadalmi rétegeket érinthet. Hazánkban egyrészt a társadalmi változás, a gondolkodásmód tehetné lehetővé, hogy önkéntes alapon segítse valaki a katasztrófavédelem munkáját, másrészt az állami szervezeteknek nyitottabbnak kellene lenniük az állampolgárokkal szemben. Az önkéntes munkavállalás legfontosabb feltételeihez és a források biztosításához olyan kidolgozott jogszabályi háttérre lenne szükség, amelyet az ehhez kapcsolódó védelmi szervek és a Parlament is támogatna.

A felmérés alapján önkéntes lakossági felkészítő programra a férfiak valamelyest nagyobb számmal jelentkeznének, mint a nők, a nem jelentkező nők többsége nem tudja, hogy elvállalná-e. A bizonytalanságnak több oka is lehet, például nem rendelkeznek háttér információkkal az önkéntes munkák jellemzőiről, lehetőségeiről. Meglepő, hogy a férfiak a nőknél nagyobb arányban válaszoltak kategórikus „nem”-mel.

Mint már említettem, az önkéntes munka egyénileg vagy csoportosan, rendszeresen vagy alkalmanként, a közös jó érdekében személyes akaratból végzett anyagi ellenszolgáltatás nélküli

⁶ http://www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=105H [2007. október 10.]

⁷ <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=4415&ctag=articlelist&iid=1H> [2007. október 10.]

⁸ Tájékoztató a katasztrófavédelemről Békés megye veszélyeztetettségéről, tűzvédelemről, polgári védelemről, lakosság tájékoztatási ismeretekről [Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, 2003.]

tevékenység. Ezt a tevékenységet annál inkább fel lehet mérni, minél szűkebb csoportban vizsgáljuk. Ismert jelenség, hogy a település nagyságának növekedésével arányosan csökken az önkéntes jelentkezők száma, mivel a nagyobb városokban (köztudottan) kisebb az összetartás. A község, falu illetve a (kisebb) város(ok) lakói vállalnák legnagyobb számban önkéntes munkát, míg a fővárosban élő válaszadók voltak a legelutasítóbbak.

Státusz megoszlás szerint a felsőoktatási intézmény hallgatói vennének részt legnagyobb arányban egy önkéntes programban, majd őket követik az aktív dolgozók. A nyugdíjasok csupán egyharmadának részvételi szándéka érthető, hiszen életkoruk miatt már kevésbé várható el tőlük nagyarányú aktivitás. Az már kevésbé érthető, hogy az egyéb státuszú (GYED, GYES) válaszadók voltak azok, akik leginkább visszautasították azt, hogy részt vegyenek egy ilyen jellegű munkában.

A korcsoportokat tekintve a 18 és 30 év közöttieknél volt a legnagyobb hajlandóság az önkéntes programban való részvételre. Ez részint visszavezethető a státusz szerinti megoszlásra, hiszen a 18-30 év közöttiek legnagyobb arányban felsőoktatási intézmény hallgatói, illetve az aktív dolgozók jelölték be az 'igen' választ. Véleményem szerint a 14 és 18 év közöttiek mindösszesen egyharmados részvételét az indokolhatja, hogy többségében még nem ismerik fel környezetük veszélyforrásait és annak következményeit, ezáltal nem motiváltak abban, hogy az ehhez kapcsolódó ismereteket és feladatokat megismerjék. (Bár nem biztos, hogy ezt a gyerekektől kellene elvárni!)

Lakossági felkészítést elősegítő programban, önkéntesen, legnagyobb számmal a középfokú iskolai végzettséggel rendelkező válaszadók közel fele venne részt. Az alapfokú iskolai végzettségű megkérdezettek közel egynegyede valamint a felsőfokú képesítéssel rendelkezők több mint négytizede vállalná el a programban való részvételt.

A megkérdezettek leggyakrabban használt információ forrásai

Az elmúlt évtizedekben a lakossági tájékoztatásnak eddig leginkább csak a jól megszokott nyomtatott formátumával ismerkedhetett meg a lakosság. Ám az információs társadalom kialakulásával, a XXI. században már számtalan lehetőség nyílhat arra, hogy megszólítsuk az embereket, felhívást intézzünk hozzájuk, ismeretekkel lássuk el őket. A kérdésből, és az arra adott válaszok elemzéséből azt szerettem volna megtudni, hogy a különböző dimenziók mentén vizsgált csoportok milyen jellegű információforrást vesznek igénybe leginkább. Az adatok további elemzésével talán létre lehetne hozni egy olyan lakossági tájékoztató stratégiát, amellyel könnyebben és költséghatékonyabban lehetővé válik az információk közzélése.

Természetesen még mindig a televízió a leggyakrabban használt kommunikációs eszköz a megkérdezettek körében, ám a felmérésre adott válaszok alapján az elektronikus információ használata lényeges és egyre növekvőbb tendenciákat mutat a társadalom információ forrásai között, s nem érezhető, hogy visszafogná a módszerbeli maradiságot vagy a könyvekhez való ragaszkodást.

Korcsoportokat tekintve a 14 és 18 évesek azok, akik leginkább használják az internetet adatok és információk gyűjtésére, de a 18 és 30 év közöttiek sem hanyagolják el ezt a lehetőséget. A 60 év

felettiekre jellemző még mindig, hogy úgymond a hagyományosnak mondható rádiót és újságot használják fel a célra. Természetesen érthető, hogy az ő korosztályukból többeket nem igazán érinti az információs társadalom fogalma, ők még hivatkoznak a „régimódszerekre” és nehezebben tudnak illeszkedni a kommunikációs technológia rohamos fejlődéséhez. Az sem hozott meglepő eredményt, hogy a 14 és 18 évesek jelölték be legtöbbször a családot és a barátokat információs forrásként, hiszen ők még valamilyen formában jobban kötődnek családjukhoz és a kortárscsoportjukhoz, mint vonatkoztatási csoportokhoz, melyek alapvetőek orientálódásukban.

Települések tekintetében a fővárosiak körében talán jobban elterjedtebb az internet hálózat, ez annak is valószínűsíthető, hogy a vidéki városokban, illetve a községekben még mindig nincs megfelelően kiépítve az ehhez szükséges hálózat. Amint látható, a 12. ábra egy 2006-os internet használati felmérést prezentál.

Számomra kissé meglepetést okozott ennél az elemzésnél a fővárosra vonatkozó adatok elemzése, ugyanis ők használják másodsorban információ forrásként a családjukat és a barátait. Hiszen ahogyan azt a lakossági tájékoztatással kapcsolatos önkéntes munkánál is említettem, a kisebb községek lakosai jóval összetartóbbak, mint a nagyobb városoké. A következő információforrásra vonatkozó ábrán láthatjuk, hogy a község vagy falu lakói használják fel leginkább családjukat, barátait információszerezésre. Bár e tekintetben hivatkozhatunk arra, hogy a kisebb települések kommunikációs igényei és lehetőségei jóval szűkebbek a nagyobb városokéhoz képest.

A felmérésből az is kiderül, hogy a válaszadók túlnyomó többsége a különböző dimenziós vizsgálatok alapján egyre inkább hanyagolja a könyveket, de még mindig aktívan használja a nyomtatott formátumú (pl. újság) információs lehetőségeket.

Azt hiszem, itt érdemes lenne megemlítenem, hogy a mobil szolgáltatók már rendelkeznek olyan jellegű szolgáltatásokkal, amelyekkel a lakosság nagy részét el lehetne látni alapvető információkkal a katasztrófavédelemmel kapcsolatos eseményekkel, felhívásokkal, stb. Természetesen ehhez szintén kellenek a megfelelő stratégiák, szabályozók és költségvetés.

A katasztrófavédelemhez kapcsolódó témakörök fontossága

A kérdést arra vonatkozóan tettem fel, hogy vajon mennyire tartják fontosnak a megkérdezettek a környezetükben megtalálható aktív illetve passzív veszélyforrásokat. Hogyan ítélik meg a katasztrófavédelemmel, illetve maga a katasztrófákkal kapcsolatos témakörök fontosságát. Ebbe a témakörbe tartozik például a napjainkban sokat emlegetett globális klímaváltozás is, amely Magyarországon is szükségét adja annak, hogy válaszlépéseket tegyenek, amely egy átfogó hazai klímapolitika kidolgozását szorgalmazza, és ez része lehet a társadalom-, a gazdaság- és környezetpolitikának.⁹

⁹ <http://www.mta.hu/fileadmin/2005/09/vahava0915.pdf> 4.p. [2007H. 11. 03]

A válaszok elemzéséből képet szerettem volna kapni arról is, hogy a megkérdezettek válasza milyen arányban oszlik meg, hogyan vélekednek.

Általánosan elmondható, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége tartja fontosnak vagy nagyon fontosnak a katasztrófavédelemmel kapcsolatos témakörök fontosságát, és mindösszesen 13-16 százalék közé tehetők azon válaszadók száma, akik nem annyira tartják fontosnak.

A katasztrófavédelemmel kapcsolatos kérdésekkel való foglalkozást a nők (csupán néhány százalékkal) fontosabbnak tartják, mint a férfiak. A férfiak közül négyszer annyian tartják egyáltalán nem fontosnak, illetve kétszer annyian tartják nem igazán fontosnak, mint a nők. Vagyis a nők értékrendjében előrébb van a katasztrófavédelem, azaz a biztonságos élettel összefüggő kérdések helye, mint a férfiak értékrendjében.

Korcsoport szerinti megoszlásnál a kor növekedésével párhuzamosan nő azon személyek összessége, akik fontosnak tartják a katasztrófavédelemmel kapcsolatos kérdésekkel való foglalkozást.

Ezt a jelenséget többek között azzal lehet magyarázni, hogy egészen más a gyermek, az ifjú, a felnőtt vagy az idős ember félelme az ilyen veszélyektől. Félelmeinknek mindig van alapjuk. Legtöbbször jól meghatározott külső hatásra, változásra keletkeznek. Az idősebb emberek már több olyan, háborúhoz vagy katasztrófához köthető eseményt (sorozatot) megélhettek, amelyek nyomot hagytak bennük, befolyásolhatják őket ezek az érzések (pl. egy poszttraumás állapot). Elég, ha csak (a már említett) hidegháborús légó gyakorlatokra gondolunk, vagy a hazánkban is előfordult földrengésekre, esetleg az elmúlt évek árvizeire, amelyek beléjük rögzülhettek/rögződött.

A lehetséges elhárítási feladatok ismerete

Ezt a kérdést úgy is feltehettem volna a kérdőívben, hogy magára a válaszoló személyére utalok, tehát „Ön rendelkezik-e ismeretekkel a lehetséges katasztrófák bekövetkeztéről valamint az elhárítással kapcsolatos feladatokról?”. Egyrészt azért nem így tettem fel a kérdést, mert a szociológiai irodalomból ismert, hogy az emberek szeretnek jó színben feltűnni, ezért nem szívesen árulják el semmilyen területen a teljes tájékozatlanságukat, s válaszaik ennek megfelelően alakulnak. Másrészt a kérdés megfogalmazásánál azt vettem alapul, hogy vajon a válaszadó mennyire ismeri a környezetében élőket? Vajon számíthatnak-e egymásra egy esetleges bekövetkezett katasztrófa után?

Természetesen ezt egy külön, részletesebb kérdőívvel lehetne alaposabban elemezni, de a válaszadásokból véleményem szerint így is kiderül, hogy miként vélekednek a megkérdezettek a közvetlen, illetve közvetett környezetükben levő emberek, valamint önmaguk képességeiről.

A katasztrófavédelmi tájékozottság által az ember olyan ismeretekre tehet szert, mint például a természeti és civilizációs katasztrófatípusok, (elsősorban) Magyarország és az adott település veszélyeztetettsége, megelőzési, felkészülési, veszélyhelyzet-kezelési és rehabilitációs lakossági jogok és kötelességek valamint a védekezés lehetőségei.

A megkérdezettek túlnyomó többsége szerint az emberek nincsenek tisztában ezekkel az ismeretekkel (ebben a véleményben vélhetően saját maga ismereteinek milyensége is szerepet

játszott). Egyötödük – valószínűleg az információ hiány miatt – a „nem tudja” választ adta, és mindösszesen a válaszadók 15 százaléka mondta, hogy véleményük szerint rendelkeznek ismeretekkel az emberek a katasztrófa elhárításáról.

A férfiak tájékozottabbnak vélik az embereket, mint a nők, mert többen mondták közülük, hogy az emberek rendelkeznek egy lehetséges katasztrófa bekövetkeztekor a feladatok ismeretével.

A 60 év feletti válaszolók negyede mondja azt, hogy az emberek rendelkeznek ismeretekkel (véleményem szerint az ő esetükben valószínű, hogy a légó gyakorlatok múltja jelent nagyobb hangsúlyt). A 30 és 60 év közöttiek választották legkevesebben az ismeretekre vonatkozó „igen” válasz lehetőséget.

Teendők egy lehetséges katasztrófa bekövetkeztekor

A személyes mintavételezés során az előzőekben leírt, katasztrófa elhárítási ismereteket feltáró vélemények, valamint a következőkben tárgyalandó, teendőkre vonatkozó ismeretekről kaptam leginkább kérdéseket a megkérdezettektől. Sokan nem tudtak elhatárolt különbséget tenni az ismeretek és a teendők között.

Egy esetleges bekövetkezendő katasztrófa esetén a következő teendőkkel jó, ha tisztában van az ember: a riasztás és tájékoztatás eszközei, módszerei, a veszélyhelyzeti magatartási szabályok, menekülés és mentés, segítségnyújtás, segítségkérés, az adott térségre jellemző katasztrófák elleni védekezés gyakorlati alkalmazásának ismeretei valamint az általános ismeretek folyamatos fejlesztésének megléte.

Az erre a kérdésre adott válaszok kiértékelését egy összesített táblázatba foglaltam, mivel a különböző megoszlások vizsgálatakor mindegyiknél túlnyomó többségében az, az eredmény tapasztalható, hogy az emberek nincsenek tisztában egy katasztrófa bekövetkeztekor szükséges teendőkkel.

A nők 5%-al többen vélik úgy a férfiaknál, hogy Magyarország lakossága nem tudná a megfelelő teendőket egy katasztrófa bekövetkeztekor. A korcsoportokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a 60 év felettiek a legbizakodóbbak, mivel e korosztály válaszadóinak negyede mondta azt, hogy a lakosság fel van készítve és tudja a teendőket. Itt szintén utalhatunk a berögzült légó gyakorlatok tapasztalataira.

A lakhely szerinti megoszlásnál nem tapasztalható különösebb eltérés a válaszadók között, mind a kisebb, mind pedig a nagyobb városokban élő megkérdezettek túlnyomó többsége szerint sincs felkészülve a lakosság egy katasztrófa bekövetkeztekor a teendőkre.

A megkérdezettek iskolai végzettsége szempontjából vizsgált válaszadási arányok között tapasztalható némi különbség, míg az alapfokú végzettségű válaszadók héttizede gondolja úgy, hogy a lakosság nincs tisztában egy esetleges katasztrófa bekövetkeztekor a teendőkre, addig a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkező megkérdezettek több, mint 80 százaléka.

A katasztrófavédelem törvényi vonatkozásai

Mint azt már a dolgozatom elején említettem, a válaszadók túlnyomó többsége nincs tisztában a katasztrófavédelmi, illetve polgári védelmi vonatkozású jogszabályok tartalmával. Az 1996. évi XXXVII. Polgár Védelmi törvényben konkrét meghatározások vannak a lakosságra tekintve: a polgári védelmi megjelenési és szolgálatadási kötelezettség teljesítését, valamint a település azonnali beavatkozást igénylő mentési munkálataira történő beosztást a kötelezett lakcíme szerint illetékes polgármester határozatban rendeli el. A Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárokat - a személyes honvédelmi kötelezettségek részeként - polgári védelmi kötelezettség terheli. A polgári védelmi kötelezettség célja fegyveres összeütközés vagy annak veszélye és katasztrófhelyzet esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásának leküzdésére és a túlélés feltételeinek megteremtésére. A polgári védelmi kötelezettség férfiakra 18-55, nőkre 18-50 éves korukig terjed ki, részletes szabályait külön törvény állapítja meg. A kötelezett polgári védelmi szolgálat folyamatos ellátására időbeli korlátozás nélkül vehető igénybe rendkívüli állapot és szükségállapot idején, illetőleg az Alkotmány 19/E §-ának (1) bekezdésében meghatározott esetben. Veszélyhelyzetben vagy katasztrófa esetén, illetőleg a katasztrófa megelőzése érdekében szükséges beavatkozás céljából, a polgári védelmi szervezetbe beosztott kötelezett részére ideiglenes polgári védelmi szolgálat rendelhető el, amelynek időtartama alkalmanként a 15 naptári napot nem haladhatja meg.

Tehát a kérdést arra vonatkozóan tettem fel a megkérdezettekkel szemben, hogy mennyire tájékozottak a katasztrófavédelemhez köthető jogszabályi hátterekről és az ezekhez köthető kötelezettségekről.

A kérdéssel kapcsolatosan a megkérdezettek 30 százaléka tudja úgy, hogy nem kötelezi törvény az állampolgárt a katasztrófa-elhárításban való aktív részvételre, egyharmaduk bizonytalan a válaszban, és négytizedük jelölte az igen választ. Ennek függvényében megállapítható, hogy a válaszadók kevesebb, mint fele tudja, hogy létezik ilyen vonatkozású törvény.

A státusz szerinti összetételt elemezve kitűnik, hogy az aktív dolgozók csoportjának fele, valamint a nyugdíjasok négytizede tudatában van annak, hogy létezik ilyen törvény (bár annak tartalmával feltehetően nincsenek tisztában). A 'nem tudom' válaszok és a 'nem' válaszok együttes aránya – ami több kategóriában a 60-70% között van - alátámasztja azt a tényt, hogy a megkérdezettek több mint fele nem tud a katasztrófavédelemhez kapcsolódó jogszabályokról és azok tartalmáról.

Korcsoport szerinti megoszlásban a 14-18 éves korosztály, valamint a 60 év felettiiek több mint egyharmada, illetve a 18 és 30 év közöttiek négytizede van tisztában a katasztrófavédelemhez kapcsolódó jogszabály(ok)ról. A kérdésre adható helyes választ leginkább a 30 és 60 év közöttiek ismerik, bár nekik is csak felük.

Az egyre magasabb iskolai végzettségű válaszadókkal párhuzamosan nő azok száma, akik tisztában vannak a katasztrófavédelemhez kapcsolódó jogszabályokkal, tehát úgy tűnik, hogy az iskolai

végzettség rányomja bélyegét az egyéb dolgokban való tájékozottság mértékére is. Míg az alacsony iskolai végzettségűek harmada, a középiskolai végzettségűek negytedede, addig a felsőfokú iskolai végzettségűek több mint fele hallott vagy tud a katasztrófavédelemhez kapcsolódó jogszabály(ok)ról.

Természetesen általánosan elmondható, hogy a felsőfokú képesítéssel rendelkező emberek (az egyetemek és főiskolák oktatási jellemzőiből fakadóan) vélhetőleg jobban ismerhetik a jogszabályokat, illetve azok általános értelmezéseit, így tanulhatták vagy információjuk lehet a katasztrófavédelemhez kapcsolódó jogszabályokról (bár ez sem jelenti azt, hogy annak tartalmával tisztában vannak).

Véleményem szerint az állampolgárt is érintő, jogszabályban megfogalmazott kötelezettségekről bővebb tájékoztatást kellene nyújtani már esetlegesen az általános iskolák felsőbb tagozatos tanulói számára is, de legalább a középiskolában alap tantárgyként bevezetni olyan jellegű, jogalapú tantárgyakat, amelyek megalapozhatják az emberek tudását (itt nem csak a katasztrófavédelemre vonatkozó általános tudásbázist értem). Az iskola egyik fontos feladata, hogy felkészítse diákjait az esetleges katasztrófák következtében előálló kritikus helyzetekben tanúsítandó értelmes, higgadt magatartásra. A tanulók jelentős része fontosnak érzi, hogy rendelkezzen ilyen jellegű ismeretekkel, továbbá igényt tart arra, hogy az iskolában nyíltan, őszintén bemutassák a lehetséges veszélyeket, amelyekkel a mindennapi életben számolniuk kell.¹⁰ Az elmúlt évek jellemzője, hogy egyre több kutató, pedagógus és katasztrófavédelmi szakember dolgozik azon (több-kevesebb sikerrel), hogy az oktatási rendszerbe integrálják a tűzvédelemről és polgári védelemről (valamint az egyéb katasztrófavédelemhez kapcsolódó témáról) szóló oktatási anyagokat.

A lakóhely település jellege szerinti bontásnál figyelhető meg, hogy míg a községben illetve falvakban válaszolók harmada véli, hogy a katasztrófa-elhárításban törvényileg kötelező az állampolgárok közreműködése, addig a város illetve a megyeszékhelyű válaszadók közel fele. A fővárosiak a vártól jóval kisebb arányban, mindössze a harmaduk jelölte meg az 'igen' válasz lehetőséget.

A megkérdezettek közül úgy tűnik, hogy a férfiak némileg tájékozottabbak a katasztrófavédelmet érintő jogszabályokról, míg a nők talán egy kissé bizonytalanabbak. Mind a nőket, mind pedig a férfiakat tekintve azonos arányban, egyharmaduk jelölte be a 'nem' válasz lehetőséget.

A katasztrófák és az azok elleni védekezés tájékoztatásának igényei

A kutatás előző pontjainak elemzéseiből kiderül, hogy a megkérdezettek általános véleménye és tudása a katasztrófákról valamint a katasztrófavédelemről vélhetőleg hiányos és megalapozatlan, amelyek indokolták teszik a részletesebb információval szolgáló és átfogóbb lakossági tájékoztatások kidolgozását és azok gyakorlati megvalósítását. A megkérdezettek arra a kérdésre, hogy szeretnének-e

¹⁰ Veresné Hornyacsek Júlia: Katasztrófavédelem és közoktatás Forrás: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2004-01-mu-Veresne-Katasztrofavedelem> [2007. 11. 05]

többet tájékozódni katasztrófákról valamint a katasztrófák elleni védekezés módszereiről és lehetőségeiről, túlnyomó többségben igennel válaszoltak.

Nemek tekintetében nincs jelentős különbség az esetlegesen bekövetkező katasztrófákról és az azok elleni védekezésről történő tájékoztatás iránti igényben, a nők valamelyest jobban igénylik a nagyobb fokú tájékoztatást. Akik nem igénylik, azok között a férfiak nagyobb arányban válaszoltak kategorikus „nem”-mel, mint a nők, akik inkább bizonytalanok voltak.

Lakhely megoszlás szerint nagyon minimális eltérés mutatkozik a válaszok között. A városokban élők között vannak legnagyobb arányban, akik több információt igényelnének, és a községben vagy falun élő válaszadók azok, akik kevésbé (bár itt is jóval több, mint a megkérdezettek fele).

A státusz szerinti megoszlásnál már nagyobb eltérés mutatkozik. Az egyéb státusszal rendelkező válaszadók és a munkanélküliek mutatottak legkisebb érdeklődést az információk iránt, bár nekik is több mint felük szívesen tájékozódna többet. A skála másik végén az aktív dolgozók vannak, nekik több mint háromnegyedük igennel válaszolt a kérdésre.

A korcsoportok megoszlását figyelve, a 60 év feletti, illetve a 14 és 18 éves korosztály az, amely kisebb mértékben válaszolt 'igen'-nel, mint a 18 és 60 év közöttiek, akiknek háromnegyede kifejezte igényét a többlet információk iránt. Tehát inkább a középkorosztályra jellemző, hogy szívesebben tájékozódna többet a katasztrófákkal kapcsolatban. Feltehetően a középiskolás korosztály egy része még személyesen nem volt érintve katasztrófa által, ezért még nem érzi át ennek a kérdésnek a fontosságát, a 60 év feletti, akik viszont megélhettek pl. több árvizet, úgy vélhetik, hogy ők már minden fontos ismerettel rendelkeznek.

A katasztrófákkal, illetve az elhárítási feladatokkal kapcsolatos tájékoztatást leginkább a felsőfokú végzettségű megkérdezettek igénylik.

A katasztrófavédelem katonai vonatkozásai

Ha visszaemlékezünk Magyarország utóbbi éveinek árvizeire, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy a Magyar Honvédség (továbbiakban: MH) igen aktívan részt vállalt a védekezésben. Békés Megye és Budapest különösen árvíz veszélyeztetett a Körös vizei, illetve a Duna által, amelyek sokszor megnehezítik az ott élők hétköznapijait, különös tekintettel árvizek idején. A 2006-os árvíz talán az egyik legemlékezetesebb volt az utóbbi években, amely ellen szinte az egész ország mozgósítása szükségeltetett. A MH katonái a nap 24 órájában segítették a katasztrófa-elhárítást mind emberi erővel, mind pedig eszközökkel.

A 2004. évi CV. törvény 70. § (1) h) pontja alapján a Honvédség *hozzájárulhat* a katasztrófavédelmi feladatok megoldásához, de ez nem jelenti, hogy a katonai szervezet a katasztrófavédelem szerves része. A média közvetítésével sokszor torz képet, valamint rengeteg szakmailag elfogadhatatlan meghatározást kaphattunk az árvízvédekezéssel kapcsolatban.

Ezekben az időkben a lakosság sokszor gondolhatta azt, hogy a MH a katasztrófavédelem szervezetei közé tartozik.

A kérdésemet ebbe az irányba tettem fel, arra kerestem a választ, hogy a megkérdezettek milyen arányban gondolják úgy, hogy a katasztrófavédelem elsődlegesen a Honvédség feladata.

A válaszadók több mint négytizede úgy gondolja, hogy a katasztrófa-elhárítás katonai feladat, közel négytizede azt válaszolta, hogy nem a Honvédséghez tartozik, illetve közel 20 százalékuk bizonytalan a válaszadásban.

A válaszadók lakhely szerinti megoszlásában a község, illetve a falvak lakóinak fele vélekedik úgy, hogy a katasztrófavédelem katonai feladat, míg a megyeszékhelyű megkérdezettek egyharmada. A városban valamint a fővárosban élő válaszadók között minimális eltérés tapasztalható, mindkét településtípus válaszadóinak négytizede volt ezen a véleményen.

A folyók mentén található kisebb településeket nagyobb számban érinti egy árvíz levonulása, ezáltal az érzékenyebben érinthet egy ilyen jellegű települést. Tapasztalatok szerint, azoknak a településeknek a lakosai, akik éltek már át jelentősebb árvizeket, segítőkészebbnek mutatkoznak a katasztrófa-elhárítás során.

A felsőoktatási intézmény hallgatói, a nyugdíjasok valamint a munkanélküliek fele véli úgy, hogy a katasztrófavédelem katonai feladat. Bár ez kissé meglepő adat, mivel az eddigi vizsgálatok alapján úgy véltem, hogy az egyetemi vagy főiskolai hallgatók jobban tájékozottak a katasztrófavédelem területén. Az aktív dolgozók mindössze bő harmada válaszolt „igen”-nel, míg az egyéb státuszú megkérdezettek közel negyede. Korcsoportbontás szerint a 30 év 60 év közöttiek több mint fele vélekedik úgy, hogy a Honvédség elsődleges feladata nem a katasztrófa-elhárítás, ezzel szemben a többi korcsoport válaszadóinak közel fele gondolja, hogy az.

A katasztrófavédelem katonai vonatkozásainak iskolai végzettség szerinti vizsgálatánál ismét megfigyelhető, hogy a magasabb végzettséggel rendelkező válaszadókkal párhuzamosan csökken azok száma, akik úgy gondolják, hogy a Honvédség az elsődleges katasztrófa-elhárító szerv Magyarországon.

Az Ön környezetében fordult-e már elő valamilyen katasztrófa?

Mind Budapest, mind pedig Békés megye katasztrófaveszélyeztetettsége alapján elmondható, hogy a fővárosban, illetve a megyében élő válaszadók többsége már átélhetett valamilyen katasztrófahelyzetet, vagy fordulhatott már elő ilyen jelentőségű esemény a környezetükben, bár ezek jogilag nem voltak katasztrófának minősítve.

Az elmúlt években Budapestet tekintve több, olyan jelentősebb esemény is bekövetkezett, mint például a dunai árvizek vagy a 2006. augusztus 20-ai természeti jelenség. Továbbá földrengések szempontjából a főváros térsége minden kétséget kizáróan Magyarország szeizmológiailag legveszélyeztetettebb része, mert hazai viszonyok között a legaktívabb területek közé tartozik, további kockáztnövelő tényező, hogy Budapest épületei jelentős részének rossz az állapota.¹¹

¹¹ ://www.kfki.hu/chemonet/TermVil/tv2001/tv0101/budapest.html

Békés megye területén 24 településen 240.344 ember van kitéve árvízveszélynek, és e területen mintegy 34 ipari üzem van veszélyeztetve. Az adott környezetben 39 földrengést regisztráltak, amelyek közül a legnagyobb intenzitású 1978. július 22-én keletkezett Békés térségi epicentrummal, melynek erőssége 60-os volt.¹²

Bár arról nincs adat, hogy a válaszadókat hol, mikor és milyen módon érintethette közvetetten vagy közvetlenül egy jelentősebb katasztrófahelyzet, de a vizsgálat során olyan eredmények születtek, amelyek vélhetőleg alátámasztják a megkérdezettek többségének érintettségét.

A 14 és 18 éves korcsoport több mint felét érte már katasztrófa esemény által bekövetkezett hatás, főképpen a fővárosban. Nagy valószínűséggel a már említett augusztus 20-ai veszélyhelyzet nyomta rájuk bélyegét, hiszen a fiatalabb korosztályt az elmúlt években ez az esemény érthette leginkább. A 30 és 60 év közöttiek korcsoportjának vizsgálata mutatott még kiemelt eredményt, amely többek között a megyeszékhelyű válaszadókat érinti, valószínűleg a térségben gyakran előforduló árvizek vagy belvizek miatt.

A megkérdezettek lakhelyük szerinti megoszlásában nézve a válaszokat, a városokban élő megkérdezettek környezetében fordult elő leginkább valamilyen katasztrófa esemény. A megyeszékhelyen élő válaszadók fele, a kisebb települések illetve a fővárosi megkérdezettek kevesebb, mint fele élt már át ilyen helyzetet

Katasztrófa következményeinek felszámolása

A kérdőív utolsó pontjaként egy olyan jellegű kérdést tettem fel, amely egyfajta összegzésként mutatja be ez előző kérdésekre adható válaszokat. Hiszen vizsgáltam a katasztrófavédelem szervezetét, információforrásokat, a megkérdezettek ismereteit a katasztrófákról és az azok elleni védekezés lehetőségeiről, a teendőket valamint az egyéb, a katasztrófavédelemhez kapcsolódó ismereteket. Ennek függvényében információt szerettem volna kapni arról, hogy a válaszadók milyen arányban vennének részt egy katasztrófa következményeinek a felszámolásában – amely már a megelőző időszak utáni fázis - úgy, hogy tisztában vannak-e feladatokkal

A férfiak e kérdés tekintetében kissé nagyobb hajlandóságot mutatnak, többen részt vennének egy katasztrófa következményeinek a felszámolásában, mint a nők, ám a férfiak kategorikusabban elhatárolódnak a „nem” válaszadási lehetőséggel is.

Az egyéb státuszú megkérdezettek több mint egyharmada elhatárolódik vagy bizonytalan a tanúsítandó magatartásában. A középiskolai tanulók és a munkanélküliek több mint négytizede, a nyugdíjasok közel négytizede valamint a felsőoktatási intézmény(ek) hallgatóinak több mint fele venne részt egy katasztrófának a felszámolásában. A vizsgálatból kiderült, hogy leginkább az aktív dolgozók segítenének a helyzet megoldásán. Az ő esetükben a félelmet nagy valószínűséggel olyan tényezők befolyásolhatják, mint a család elvesztésének félelme, illetve megóvásuk, egészségügyi állapotuk

¹² Tájékoztató a katasztrófavédelemről Békés megye veszélyeztetettségéről, tűzvédelemről, polgári védelemről, lakosság tájékoztatási ismeretekről [Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, 2003.]

megromlása, a hétköznapiak nem megszokott működése, munkahelyük elvesztése, stb., minden olyan esemény, ami ellen ösztönösen fellép(het) az emberi természet.

Korcsoport szerinti megoszlásnál is mutatkozik az aktív dolgozók segítőkészsége, hiszen a 18 és 60 év közöttiek – amely korosztály leginkább az aktív dolgozói státuszban van - vennének részt nagyobb számban egy katasztrófa felszámolásában. A 14 és 18 év közöttiek valamint a 60 év felettiak négytizedének részvétele úgy gondolom, hogy elfogadható, hiszen koruknál fogva vagy nem érettek egy ilyen jelentőségű esemény segítségnyújtásához vagy már fizikailag illetve pszichésen nem bírnák ellátni a teendőket.

Az iskolai végzettség szerinti megoszlásnál ismét jól megfigyelhető, hogy a magasabban kvalifikáltakkal párhuzamosan nő azok száma, akik hajlandóságot mutatnának egy katasztrófa következményeinek a felszámolásában.

Összegzés

Véleményem szerint dolgozatomban - amely Budapesten és Békés megyében a megkérdezettek ismereteit tárja fel a potenciális katasztrófaveszélyekről - témáját tekintve időszerű, hiszen napjainkban egyre inkább ki vagyunk téve a növekedő veszélyforrásoknak, amely az ország egész lakosságát érintheti. E források kockázatainak megismerése és az ellenük való védekezés ismerete kulcsfontosságú feladat a biztonságos időszakban is.

Az adatok tanúbizonysága szerint úgy vélem, hogy jelenleg Magyarországon a lakossági tájékoztatás mértéke nem kielégítő. Ezt alátámasztja a kutatásom eredménye, az abban kapott válaszok, melyeket különböző dimenziók mentén vizsgáltam. A kutatásom megalapozását elősegítő kérdőív olyan célzott kérdéseket tartalmazott, amelyeknek kiértékelésével információt kaphattam a megkérdezettek koráról, jelenlegi státuszáról, iskolai végzettségéről, lakhelyének település-jellegéről, illetve a katasztrófavédelemhez kapcsolódó kérdéskörök alapjairól. Az elemzések alapján elmondható, hogy a válaszadók többsége fontosnak tartja a katasztrófákkal, illetve a katasztrófavédelemmel kapcsolatos kérdésekkel való foglalkozást, ám ismereteik megalapozatlanok. A megkérdezettek véleménye szerint a környezetükben élők alig-, vagy csak felszínesen rendelkeznek ismeretekkel.

Az adott válaszok jelzik, hogy a megkérdezettek kevesebb, mint fele van tudatában annak, hogy milyen szervezetekből tevődik össze a katasztrófavédelem. Szintén e kérdésben a különböző válaszadási lehetőségek megoszlását figyelembe véve elmondható, hogy nincsenek tisztában a témakörrel, információik a szervezetről hiányosak.

A dolgozatomból az is kiderül, hogy a válaszadók többsége – leginkább a középkorosztály - részt vállalna (vagy legalább is érez motivációt) egy lakossági tájékoztatást elősegítő önkéntes programban. További fontos kérdésnek tartottam megismerni az információ forrás jellegét illetve gyakoriságát a megkérdezettek körében, hiszen a hatékony lakossági felkészítés illetve tájékoztatás egyik alapja a jól megválasztott kommunikációs csatorna valamint annak stratégiája. Az elemzésből megállapítható, hogy a válaszadók a hagyományosnak tekintendő televízió, rádió valamint a nyomtatott formátumú

források mellett egyre gyakrabban és nagyobb számban használják az internetet információszerzésre, és úgy tűnik, hogy a család illetve a barátok már háttérbe szorulnak.

A lehetséges katasztrófákról illetve azok elhárítási feladatáról a megkérdezettek túlnyomó többségének nincs ismerete. Sokan nem tudtak elhatárolt különbséget tenni a kettő (ismeret, teendő) között, így elmondható, hogy sem a megelőzés, sem a reagálás, sem pedig a helyreállítási időszakra nincsenek felkészülve, tudásuk hiányos.

A katasztrófavédelem törvényi vonatkozásairól, azon belül – kiemelten – a polgári védelmi kötelezettségről a válaszadók többségének nincs ismerete. Vélhetőleg ha hallottak is arról, hogy a katasztrófavédelemmel kapcsolatban törvénykezés létezik, annak tartalmával már kevésbé vannak tisztában.

A megkérdezettek környezetében, több kiemelt megoszlási vizsgálat alapján (korcsoport, lakhely) fordult már elő valamilyen katasztrófára utaló esemény (árvíz, földrengés, veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset, járvány, stb.), bár arról nincs adat, hogy hol, mikor, milyen módon érinthette közvetetten vagy közvetlenül őket.

A Magyar Honvédség szerepét a katasztrófa-elhárításban igen sokan félreértelmezik. Többen úgy vélik, hogy a katasztrófavédelem elsődlegesen a Honvédség feladata, amelyet szinte már megszokott módon kísérik figyelemmel.

Összességében a kutatás eredményeiből következtethetünk arra, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége nem rendelkezik információkkal, nem ismeri az alapvető fogalmakat, nincs tisztában a jogi vonatkozásokkal, nem tudja, milyen aktív és passzív veszélyforrásoknak van kitéve. Ám a kutatás során nagyon aktívan és készséggel töltötték ki a kérdőíveket, valamint az is kiderült, hogy túlnyomó többségük szeretné, ha ellátnák több információval a hazánkban bekövetkező katasztrófákról, részt venne a katasztrófavédelemhez kapcsolódó önkéntes munkában, valamint szívesen tájékozódna többet az ilyen jellegű témakörökből.

A jövőbeni kutatások

- További, részletesebb kérdőíves felmérés az ország egész területén.
- Társadalmi motiváció kutatás¹³ a hatékonyabb lakossági tájékoztatás rendszerének elősegítése érdekében.
- A jelenleg hatályban lévő jogszabályok felülvizsgálata, szükségszerű módosításának javaslattétele.
- PR és kommunikációs, valamint katasztrófavédelmi szakemberek segítségével kialakítani a korszerűsítés lehetőségeit.
- Javaslattétel a fenti folyamatokból levonható következtetésekről és tapasztalatokról.

¹³ Nevezett fogalom meghatározása a szakmai terminológiákban nem létezik, de a további kutatásaim során e fogalmat is szándékomban áll bővebben kifejteni.

- Értelmezni, pontosítani a katasztrófavédelemhez, azon belül a lakossági tájékoztatáshoz, illetve a kutatási területemhez szorosan kapcsolódó fogalmakat, jogszabályokat.
- Bemutatni a katasztrófavédelemhez kapcsolódó lakossági tájékoztatás fejlődését Magyarországon egészen napjainkig. Kiemelt fontossággal kell foglalkozni a napjainkban bekövetkező katasztrófák számának növekedésével (pl. globális klímaváltozás hatása Magyarországon) és azok veszélyéről.
- Megvizsgálni a meglévő hazai rendszer működését és hatékonyságát a nemzetközi rendszerekhez viszonyítva.
- Empirikus kutatással felmérni a magyar lakosság jelenlegi ismeretét a katasztrófákról, illetve azok elhárításáról, valamint motivációkutatást végezni.
- Javaslatot tenni Magyarország újszerű lakossági tájékoztatási rendszerének kialakításához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] NÁRAY ANTAL - Berkó István: Légitámadás! Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest 1936
- [2] Tájékoztató a katasztrófavédelemről, Békés Megye veszélyeztetettségéről, tűvédelemről, polgári védelemről, lakosság tájékoztatási ismeretekről. Békés Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Békéscsaba, 2003)
- [3] VERESNÉ HORNYACSEK JÚLIA A lakosság katasztrófavédelmi felkészítésének elméleti és gyakorlati kérdései. doktori (PhD) értekezés Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola (2005)

INTERNETES FORRÁSOK

- [1] www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/1999/ht-1999-1-10.html
- [2] www.zmka.hu/tanszekek/kvt/digitgy/20022/vszt/veresne.html
- [3] <http://lakossag.katasztrofavedelem.hu/index.php?pageid=109&content=1>
- [4] www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/docs/fiatkut/muhorai0510.htm
- [5] www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=105
- [6] www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1055&articleID=4415&ctag=articlelist&iid=1
- [7] www.mta.hu/fileadmin/2005/09/vahava0915.pdf
- [8] www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2004-01-mu-Veresne-Katasztrofavedelem
- [9] www.kfki.hu/chemonet/TermVil/tv2001/tv0101/budapest.html